

POKROVITELJI IZDANJA:

Plantaže

SKINMEDIC

Belgrade • Moscow

WWW.SKINMEDIC.CO.BE

Copyright © 2017 by Vesna Dedić

Copyright © 2017 za srpsko izdanje IK Dedić

Ilustracije na koricama: Devojka © Mark Owen / Trevillion Images;
spomenik Pobjedniku © Dreamstime; fenjer, drvo, nebo i dodatni
elementi © Sutterstock; fotografija autorke © Mirko Tabašević

ISBN 978-86-89671-10-0

CIP – Katalogizacija u publikaciji dostupna je
u katalogu Narodne biblioteke Srbije, Beograd

COBISS.SR-ID 232665100

Vesna
DEDIĆ

Seti se naše
ljubavi

*roman inspirisan
memoarima jedne Bube*

Beograd, 2017.

Lenki i Pobednicama...

Soba je mirisala na muškatle, Savu pred kišu i omekšivač sa Bubinog džempera koji je obukla kada je vetar oduvao sparinu. Posmatrale smo sa terase šetače koji su bežali s keja pred pljusak i spomenik Pobjedniku koji je bio nestvarno lep sa glavom među olujnim oblacima.

„Figura veličanstvenog muškarca koji sam stoji iznad reke, drži pticu u ruci i stražari nad Beogradom! Nema pobjednica! Uvek sami pobjednici!“, prošaputala je Buba i pružila dlanove kao da želi da zgrabi krupne kapi kiše.

Premotala sam na početak kasetu na kojoj je dedinim rukopisom bilo ispisano zelenim flomasterom *Beogradsko proleće 1971.* i sipala vino koje je moja baka Buba sve ređe pila. Povukla je dva dima cigarete kada je dobovanje kiše po olucima nadjačalo refren pesme „Seti se naše ljubavi“ i smejala glasno kao devojčica kada sam snimila zajednički selfi na fotelji ispod reprodukcije slike Olje Ivanjicki.

„Šta da napišem ispod slike?“, pitala sam kačeviću na Instagram.

„Isus sa očima žene. Haštag – seti se naše ljubavi. I stavi mi neki filter da se vidi da sam neopisivo mlada“, rekla je baka Buba i povukla još jedan dim cigarete.

Prelistavale smo te večeri album sa njenim fotografijama sa letovanja i pričale dugo o haljinama, kupaćim kostimima, frizurama i mindušama koje joj je kupovao deda Ljuba. Kada je iz debele sveske, u kojoj je pisala memoare, izvukla skrivenu fotografiju na kojoj naga drži čašu vina i smeje se zavaljena na jastuku, zadivljeno sam rekla:

„Kako si lepa! Ovo treba da zakačimo na Instagram, a ne da je skrivaš u toj debeloj svesci.“

„Baš sam bila lepa! I tako srećna! Tvoj deda me je fotografisao sa čašom vina među čaršavima. Najlepša sam bila kada bi mi doneo buket jorgovana, kad bi mi otkopčao haltere i... nekih Novih godina kada smo zajedno kitili jelku. Tebi je sigurno smešno što ja ovako stara i sa šakom lekova pored uzglavlja pričam o dedi posle svega što nam se desilo. Ali, eto... On je taj pobednik. Još uvek mogu da osetim na dlanu toplinu Ljubinog sveže obrijanog obraza, čvrstinu njegovih leđa dok ga grlim kada se uvuče u naš krevet, mogu da osetim njegov dah dok mi peva *Da li negde sama bol u duši skrivaš...*

„Sve pesme nam se jednom dese. Kada se zbroje svi ti sati moje apsolutne sreće, sve bi stalo u tek nekoliko dana.

„Postoje periodi u životu kada sve izgleda crno, jedno i bedno. Traju dugo, ali prođu. Postoje i trenuci kada pomisliš i dugo veruješ da je to taj zrak svetlosti koji te je obasjao i više ti niko nikada neće skinuti osmeh. Ali, i to prođe.

„Kada se sve sabere i oduzme, meni je jedino rad ulepšavao život. Rad je bio moja sloboda i odmor za mozak. Ko ne radi, provede život u praznom prostoru između dva ljubavna razočaranja.

„Ja nikada nikog nisam slušala. Uvek sam mislila da sam najpametnija i da sam sama kriva i za svoje loše i dobre odluke u životu. I ti sad tako misliš? I treba! Ali, posle letovanja knjigu u ruke i da daš ispite u septembru. Obećavaš? Jednom pročitaj ove moje memoare. Nisam preskočila ni godine kada sam bila nečija ni one kada sam bila svačija. Meni je i tragedija udvoje uvek bila lepša od samoće.“

Pred odlazak na spavanje dala mi je sto evra stavljenih u roman *Ničija* koji sam uzela za čitanje na plaži i uz njen čuveni osmeh koji smo u porodici nazivali „lovački“ dodala ljubeći me u glavu:

„Nemoj da mi se sa letovanja vratiš bez priče o bar jednoj morskoj avanturi! Makar plakale zajedno na terasi cele jeseni.“

Kada sam se vratila sa letovanja, u sobi baka Bube na fotelji je stajao džemper koji je još uvek mirisao na omekšivač, njen prsten sa crvenim kamenčićem i memoari na čijoj je prvoj strani pisalo:

„Pobednici. Mojoj unuci Teodori.“

Nije više bilo Bube da sa njom plačem na terasi, a tek su dolazile jeseni sa strahom da ću od svega što mi život nudi postati samo ptica zarobljena u ruci nekog veličanstvenog pobednika.

*M*oja mama Ena rođena je u Ljubljani istog dana kada je u Rimu održana premijera Pučinijeve opere *Toska*. Premijera je bila toliko neuspješna da su glumcima pretili smrću. Verovala je u sudbinu, jer je tata rođen iste godine kada je u Italiji premijerno i uspješno izvedena Pučinijeva opera *Boemi*.

„Koja je bila šansa da ja u centru Ljubljane sretnem nekog mladića sa vrha Goča? Ja, kćerka uglednog obučara i odbegle grofovske kćeri, a on siromah koga su sestre odvele u šumu da bi ga spasle od usvajanja? Dok sam ja učila jezike, on je tek u vojsci naučio latinicu. Zamisli, za jednu noć je naučio latinicu! Dok sam ja slikala, fotografisala i išla sa drugaricama na plivanje, on je išao na Solunski front. Dok je mene mama oblačila u svilene haljine, njegova je umrla na porođaju. Sudbina! Da nije odlikovan za hrabrost i kao stručnjak za mine poslat u Ljubljanu, tebe, Buba, ne bi bilo. Kada se zaljubimo, sve izgleda kao da počinjemo, a sve se na kraju svede na ono što je prethodilo našem susretu i za šta smo mislili pred lepotom novog početka da je apsolutno nevažno. Ljubav traje onoliko dugo koliko možemo izdržati da se ne

vratimo ljudima, događajima i navikama koji su prethodili našem susretu“, pričala je moja mama zaljubljena u tatu do poslednjeg dana života.

Svi koji su ikada upoznali Enu čuli su priču o jednom popodnevu kada je, završivši čas nemačkog jezika, otišla do kasarne sa komšinicom da njenom mužu odnesu ručak.

Na kapiji kasarne pored komšiničinog muža stajao je u uniformi kraljevskog oficira mladić lep kao holivudski glumac. Imao je širok osmeh ispod brkova i naklonio se Eni kada ju je ugledao.

„Vama nema ko da donese ručak?“, upitala je Ena.

„Šta će mi ručak? Meni je dovoljno što sam danas video vas. Lepši ste i od Tromostovja i od svih staza Tivolija. Biće mi čast da vam se naklonim kada budemo u nedelju marširali kroz Ljubljanu“, rekao je oficir na srpskom jeziku.

Ena je sutradan kod frizera ošišala svoju dugu kosu na „bob“ i kupila karmin. Istrčala je na ulicu ispred kuće i popravila loknu na čelu kada je ulicom prošla četa vojnika na belim konjima.

„Ja sam stavio te nedelje kolonjsku vodu, po poslednjoj modi obrijao brkove i začesljao kosu na ravno pre nego što sam uzjahao konja. Kada sam ugledao Enu ispred kuće, isukao sam sablju i pozdravio je zagledan u njenu loknu na čelu. Nasmejala mi se, ubrala jorgovan iz bašte i bacila ka meni. Bože, kako je bila srećna i lepa! Najlepša je bila u crkvi kada je prešla u pravoslavnu veru i kada sam joj stavio prsten sa malim kamenčićem crvene boje. Nosila je belu venčanicu spuštenog struka sa mnogo šljokica i cipele na štiklu. Imala je šminku na očima i karmin samo

po sredini usana, da bi joj usta po tadašnjoj modi izgledala što manja“, završavao bi Eninu priču tata dodirnuvši svaki put kažiprstom mamine pune usne.

Na dan njihovog venčanja umro je Pućini i ne znam šta piše na njegovoj nadgrobnoj ploči, ali ja sam na nadgrobnoj ploči mojih roditelja uklesala reči koje je Ena izgovarala svaki put kad ju je tata držao za ruku dok bi slušali *Tosku*:

„Mudrost je život uzeti kakav jeste, a samo ponekad sanjati kakav bi mogao biti.“

Prvo čega se sećam jeste lik mog dede koji me nedeljom vodi na kolače dok mama i tata držeći se podruku idu ispred nas centrom Ljubljane.

„Buba, da živiš u Srbiji, jela bi umesto torte hleba i masti sa alevom paprikom“, govorio je deda.

„Srbi umesto torte imaju gibanicu!“, rekao bi moj tata, a deda bi nastavljao da me plaši idejom da će me jednom tata odvesti u Srbiju da vidim Goč i tetke Kiću i Leposavu koje će me terati da jedem hleb i mast sa alevom paprikom.

Deda je i svim mušterijama u obučarskoj radnji i tetkama i ujacima koji su me zabavljali u bašti prepunjoj ruža priznavao da je očajan što mu se kćerka udala za oficira iz daleke balkanske zemlje u kojoj se uvek ratuje. Tetkama se nije dopadalo što je zet suviše lep da ne bi bio švaler, a ujacima što je miner suviše opasno zanimanje da bi bila isključena mogućnost da će Ena postati mlada udovica. Baka se smejala dedinoj mucu i tvrdila da je najvažnija ljubav, da ljubav nema granice i dodavala prekorno:

„Nije bio srećan ni moj tata sa tobom obučarem! Ti nisi srećan sa oficirrom, a vidiš, žena, kada voli, ne bira ni zanimanje ni zemlju. Žena bira čoveka.“

Kada je tata dobio prekomandu za Kragujevac, deda je zatvorio radnju i danima nije hteo da izađe iz kuće čak ni da bi se sa mnom poigrao. Pojavio se na peronu kada je voz već kretao noseći u rukama tortu. Tata je istrčao iz vagona, uzeo tortu, čvrsto ga stegao za ruku i rekao:

„Neće jesti masti i hleba. Dajem vam časnu oficirsku reč!“

Mama je buketom jorgovana mahala mami, sestrama i braći, a ja sam ruke preko prozora pružala ka dedi. Ne sećam se toga, ali mi je mama često opisivala tu scenu i dedu koji je ispod prozora vagona broj tri vikao:

„Čim se uželiš kolača, ti, Buba, dođi kod dede!“

Plakao je kao da je znao da se više nikada nećemo videti i da će u Srbiji nastupiti godine kada neće biti ni hleba ni masti.

U dvorištu prizemne oficirske trošne zgrade u Kragujevcu oko zajedničke česme igrali su se životinje i deca koja su jela hleba i masti.

Moja mama nije volela da gubi vreme ispijajući kafe sa komšinicama koje su u dvorištu, uvek ljute i na kokoške, i na decu, i na mačke, čekale da im se muževi vrata sa terena. Više je volela da meni šije haljinice, da boji stari nameštaj u pastelne boje i na štafelaju slika bele konje u kasu. Dok je slikala, nosila je pantalone do članaka po francuskoj modi i imala lokne po ugledu na Marlen Ditrih.

Hleba i masti jela je i Olja Ivanjicki, čiji je otac zajedno sa mojim radio u Vojnotehničkom zavodu. Imala je dadilju koju je zvala babuška, tatu koji je bio Rus i plakala sam kada mi je, dok smo jurile mačke, rekla da joj je majka umrla na porođaju.

Maštale smo da ćemo jednog dana uplakane kao moja mama grliti nekog lepog oficira kada odlazi na teren i skakati mu u zagrljaj glasno se smejući kada se pojavi na kapiji.

Tužni pogled i dodir dlana Olje Ivanjicki pored česme u dvorištu poslednje su čega se sećam iz Kragujevca iz kojeg smo se preselili u Beograd.

„Napiši i da sam videla Palatu 'Albanija', najvišu zgladu na Balkanu, i da u poslastičalnici 'Bolonja' sladoled ima lepši ukus nego tola u Ljubljani. I da smo dobili stan poled plodavnice bomboma! I da je Beoglad lepši od Ljubljane“, rekla sam mami dok je pisala prvo pismo dedi iz Beograda.

„To ćemo da preskočimo. Ti si moja bomboma“, rekla je mama Ena.

Često smo bile same i šetale Beogradom, jer je tata sve češće odlazio na teren. Jednog jutra, valjda uplašena Hitlerovim govorom na radiju, Ena je tatu umesto sa osmehom dočekala uplakana, iako je meni doneo haljinicu, a njoj šešir.

Kada smo seli u tramvaj broj 14 i krenuli tog jutra na plažu „Nica“ na koju je Mostom kralja Aleksandra hrlio ceo Beograd, imala sam žute mašne u kosi i žuti kupaći

kostim koji je mama iskrojila iz šnita u časopisu „Žena i svet“.

Mama je imala na sebi novu plavu haljinu i slamnati šešir kao na naslovnoj strani „Di dame“ i, ogledajući se malo u prozor tramvaja, malo u tatinim očima, rekla:

„Priznaj da je moj šešir lep kao kraljičin, iako ga ja nisam kupila kao ona u salonu na Terazijama i platila petsto dinara.“

„Kada u Parizu pada kiša, u Beogradu se otvaraju kišobrani. Je l' tako kažu? Nikada neću imati petsto dinara da dam za tvoj šešir, ali nikada nijedan šešir na ovome svetu neće krasiti lepšu glavu“, rekao je tata i mama je imala osmeh kao kraljica kada sam joj mahala jedne nedelje na Hipodromu.

Bio je to dan kada sam uz mamine uzvike „bravo“ uspela da naučim da plivam u plavoj i prozirnoj Savi iznad koje su kao štit stajale ruke i oči moga tate. Dan kada nas je tata, dok smo pili limunadu u kafani „Nica“, slagao i rekao:

„Neće biti rata.“

Na Badnje večer 1941. stan je mirisao na medenjake kojima je mama okitila jelku i šarene bombone koje sam ja birala u bombondžijskoj radnji. Mama je na gramofon stavila ploču sa tužnim pesmama, jer je tata, umesto da večera sa nama, morao da nosi badnjak kralju na dvor.

„Kada odneseš badnjak na dvor, odmah dođi kući. Čekamo te i volimo te“, rekla je.

„Više nego taj tvoj klalj. Stlašno sam ljut čovek. Hoću i ja da idem na dvor da budem pliceza“, dodala sam i napučila usne.

„Vodim te na dvor kada naučiš da kažeš r“, rekao je tata isukavši sablju i poklonivši se meni i mami.

Mama se ponašala kao razmažena princeza kada je tata rekao da posle Dvora nose badnjak u kasarnu, a potom u Oficirski dom gde mora da slavi Badnje veče.

Ujutro kada sam se probudila, videla sam tatu koji jednom rukom drži u naručju i mene i mamu.

„Hristos se rodi!“, rekao je.

„Vaistinu vasklse“, rekla sam i tata me je nežno lupio po čelu.

Za božićni ručak jeli smo pečenu ćurku koja je vozom stigla iz Ljubljane, a ja sam iz kristalne čaše pila sok od nara i nazdravljala mami i tati koji su pili vino koje su sa Goča poslale tetke Kića i Leposava. Ispod jelke je stajala „galeb“ čokolada koju mi je poslao kralj Petar Karađorđević.

Ena je pojačala radio na kojem je Bečka filharmonija svirala polke i bili su smešni dok su plesali kroz kuću i terali me da milion puta umesto „živeli“ kažem „živeli“.

„Dođi da plešemo valcer“, nagovarao me tata.

„Ja više volim klalevsko kolo“, rekla sam čekajući trenutak kada ću konačno otvoriti čokoladu.

Bio je to naš poslednji božićni ručak u Kraljevini Jugoslaviji. Proći će godine u kojima ću samo maštati o šarenim bombonama i medenjacima na jelki i kao kroz maglu se prisećati da smo nekada u kući imali gramofon i kristalne čaše.

Sa prvim mirisom proleća 1941. osvanulo je jutro kada su nas probudile detonacije i tutnjava aviona.

„Brzo sa Bubom u podrum. Nemci nas bombarduju“, rekao je tata i zgrabio šinjel.

Mama je izručila bokal vode na šporet, u torbu iz špajza potrerala neke namirnice, pa smo se sjurile niz stepenice u podrum. Posle nekoliko noći u podrum su sa baterijskim lampama došla dva vojnika i uzviknula:

„Naređenje je da se povuku porodice oficira. Vodimo vas u Sarajevo.“

U neverici sam iz kamiona posmatrala bombondžijsku radnju sa polomljenim izlogom, plažu „Nica“ gde su na pesku ležali leševi mornara i srušen Most kralja Aleksandra.

Živeli smo u kamionu putujući noću ka tom Sarajevu, dok je danju kamion stajao u šumarcima pored drumu. Uspevala sam da zaspim ponavljajući brzalice i bila pre-srećna kada sam uspela uz aplauz vojnika da izgovorim azbuku bez greške.

„Mama me terala da pijem sirova jaja!“, požalila sam se tati čim me je uzeo u naručje ispred zgrade nekog generala u Sarajevu.

„Pa, jesi li zbog tih jaja naučila da kažeš r?“, pitao me je noseći me uz stepenice otmene zgrade.

„Ne, nikako zbog jaja. Vežbala sam jer hoću za naredno Badnje večer da postanem princeza i da me vodiš na dvor kod kralja“, rekla sam ljubeći neobrijanog tatu.

Zaspala sam na kauču u dnevnoj sobi lepog generalskog stana čim sam pojela kačamak sa toplim mlekom. Kada sam se probudila, ugledala sam mamu u tatinom krilu i njegove ruke oko njenog struka. Imala je puštenu kosu i mazila je tatu po licu pramenovima kose. Namignuo mi je preko maminog ramena i pokazao rukom da mu i ja sednem na koleno.

Verovala sam da je rat prošao i da idemo da pronađemo bombondžijsku radnju kada smo sve troje seli na fijaker.

Mami su suze lile niz lice sve vreme dok je fijaker vozio ka trgu grada u kojem se na ulicama nije čuo ni glas čoveka ni cvrkut ptica.

„Pevaj mi nešto“, rekao je tata dok me je čvrsto držao u krilu.

„Ne mogu“, rekla je mama i videla sam kako snažno steže tatinu ruku.

„Ja ću da ti pevam“, rekla sam pre nego što se fijakerista okrenuo ka nama i zaustavio konje.

Na trgu su, formirajući krug, stajali nemački vojnici sa šlemovima i automatskim puškama. Srpski vojnici ulazili su u krug i sablasnu tišinu grada prekidao je samo zveket oružja koje su na sredinu kruga bacali vojnici, bat njihovih sporih i teških koraka u cokulama dok se postrojavaju i teško disanje moje mame.

Posmatrala sam nemačkog oficira koji nam se približavao dok su se tata i mama ljubili dugo kao kada popiju mnogo vina. Mami su se tresla ramena kada je tata skinuo ruke sa njenog struka i prošaputao:

„Idem. Idem, Ena.“

Nemački oficir imao je u rukama pištolj dok je na pola metra od nas čekao da tata izvadi iz novčanika sav novac.

Novčanice je stavio u džep mog plavog kaputića i, lupivši me po čelu, nasmejao se, poljubio mi oba dlana i rekao:

„Imaš ovde za deset čokolada i kilo bombona. Potroši sve pare i posle vodi mamu na Goč. Tetke Kića i Leposava daće ti da spavaš u krevetu u kojem sam ja spavao kada sam bio mali kao ti.“

„Ne znam put“, rekla sam.

„Mama zna sve puteve“, rekao je i još jednom poljubio mamu.

Mahala sam i slala tati poljupce dok je ulazio u krug nemačkih vojnika. Bacio je svoj pištolj i stao u stroj sa ostalim srpskim oficirima.

Mama je držala ruke na grudima pokušavajući da dođe do vazduha, dok je kolona razoružanih srpskih oficira opkoljena nemačkim vojnicima išla ka železničkoj stanici. Mislila sam da će prestati da diše kada je kolona nestala niz ulicu.

Čika sa fesom je iz jedne zlatarske radnje mami doneo čašu vode i roze ratluk. Nije mu rekla hvala, već mu je samo klimnula glavom i potom se kao da je ljuta okrenula ka meni, zgrabila me za ramena i izgovorila sa ozbiljnošću sa kojom mi se nikada ni pre ni posle toga nije obratila:

„Buba, dok se tata ne vrati, slušaš samo mene! I veruješ samo meni! I nikom više! I ješćeš, dok se tata ne vrati, ponekad i masti i hleba. I nećeš kukati za kolačima. Sad idemo da pronađemo bombondžijsku radnju, a tata će

nas naći. I zapamti, čak i kad si mnogo tužna i kad ode neko koga voliš, čak i ako ostaneš jednog dana bez mene, ti potraži bombondžijsku radnju.“

Tek kada je na Goč stiglo prvo pismo iz Nirnberga, saznala sam da je tata u logoru i osećala da tamo ne valja, iako je mama govorila da će mi iz Nemačke sigurno doneti neku lepu plišanu haljinicu.

Tetke Kića i Leposava nisu se obradovale kada smo mama i ja umorne, prljave i gladne došle na vrata tatine kuće na Goču.

„Ne brinite. Neću dopustiti da me vi hranite“, rekla je Ena stojeći sitna i skrhana pred drvenim vratima tatine rodne kuće.

Tetke Kića i Leposava svakog dana nosile su crnu odeću i nikada se nisu smejale. Bežala sam od njihovih pogleda i tišine u kojoj su po ceo dan sedele oko ognjišta.

„Zašto one mene ne vole? Nikada me ne grle“, rekla sam mami ušuškana u njen zagrljaj na krevetu koji je umesto dušeka imao slamaricu.

„Sigurno su se nekada smejale. Kada je bio onaj veliki rat u kojem je tvoj tata dobio orden za hrabrost, muževi tetaka Kiće i Leposave su poginuli. Bili su trubači. Tetka Kići je poginuo i sin. I on je svirao malu trubu. A eto, Leposavi je ostao tvoj brat Živko, koji se svog tate ne seća, ali zato si ti tu da ga naučiš da se ponovo smeje“, rekla je.

„To znači da će se Živko koji se ne seća tate jednog dana zaljubiti u Olju Ivanjicki koja se ne seća mame“, rekla sam utonuvši u san u noći koja je mirisala na maminu kosu.